

บทที่ 2

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งศึกษาถึงกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี และเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มแกนนำ ซึ่งเป็นผู้ร่วมค้นหารูปแบบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารของโรงเรียน คณะครูโรงเรียนวัดเขาพระนิม จำนวน 10 คน คณะกรรมการของโรงเรียน จำนวน 9 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ผู้นำชุมชนและตัวแทนผู้ประกอบการที่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน
2. ประชาชน ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำนวน 200 คน

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเสริมด้วยเชิงปริมาณ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น มีขั้นตอนดังนี้

1. การลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพความต้องการ และสร้างความคุ้นเคยกับโรงเรียนและชุมชน
2. การจัดเวทีประชุมกลุ่ม เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ กำหนดรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. จัดทำแผนปฏิบัติการ
4. ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้
5. ติดตามประเมินผล
6. สะท้อนผลการปฏิบัติ
7. สรุปผลการดำเนินงานการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนเตรียมวิจัย

1.1 การคัดเลือกโรงเรียน

คัดเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือก โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ คือ

1.1.1 โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีสอนในระดับชั้นปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ทางคณะผู้บริหารและคณะครูให้ความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.1.2 ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชน ให้ความสนใจ และยินดีร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

1.2 การบูรณาการตัวผู้วิจัยให้เข้ากับชุมชน

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน นายองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพจริงของชุมชน พบปะกับกลุ่มต่าง ๆ การทำความเข้าใจกับคนในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และการยอมรับ และประเมินความตั้งใจจริงของแกนนำในพื้นที่ที่จะร่วมมือในโครงการวิจัย

1.3 สรรหาทีมวิจัยฝ่ายชุมชน ที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชน โดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นผู้นำ เป็นที่ยอมรับจากคนในหมู่บ้าน เต็มใจ และสนใจที่จะเข้าร่วมใน โครงการวิจัย

1.4 สํารวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

1.5 จัดประชุมแกนนำ จัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำ สํารวจปัญหา ความต้องการ กำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้เทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุมอย่างมีส่วนร่วม เทคนิค AIC การวิเคราะห์ SWOT การระดมสมอง

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติการ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observing) 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting) แต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำปฏิบัติดังนี้

2.1.1 ร่างแผนปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำ

2.1.2 นำเสนอแผนปฏิบัติการแก่โรงเรียนและ องค์กรบริหารส่วนตำบล (ผู้ที่เกี่ยวข้อง) ทราบเพื่อขอความเห็นชอบสู่การปฏิบัติ

2.2 การปฏิบัติการ (Action)

2.2.1 กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผน

2.2.2 ปฏิบัติการตามกิจกรรมต่าง ๆ

2.3 การสังเกตการณ์ (Observing)

2.3.1 สังเกตการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด

2.3.2 บันทึก เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติการของกลุ่มผู้วิจัยและประชาชนทั่วไป

2.3.3 ประเมินผลการดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนแต่ละกิจกรรม

2.4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting)

2.4.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ผลการปฏิบัติ

2.4.2 หาแนวทางปรับปรุงและพัฒนา

2.4.3 ปรับปรุงพัฒนาส่วนที่เป็นปัญหา และยังไม่สมบูรณ์เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

รายละเอียดผังแผนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการดังนี้

3. ขั้นตอนการติดตามผลและประเมินผล

3.1 การติดตามผล และความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงาน เพื่อผลการดำเนินงาน ตลอดจนความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว และกิจกรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการตามแผน ผลการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน

3.2 การประเมินผลทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งอาจต้องกลับไปดำเนินการซ้ำอีกบางขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

3.3 การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย โดยประเมินผลร่วมกันของทีมแกนนำ หลังเสร็จสิ้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เครื่องมือในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ

ในการทำการศึกษานี้ใช้เครื่องมือจำแนกตามลักษณะของการใช้งาน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เทคนิคที่ใช้ในการวางแผนขั้นเตรียมวิจัย ได้แก่ การจัดเวทีระดมความคิด

เทคนิค AIC การวิเคราะห์ SWOT Focus group และ Mind mapping

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้ในการสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น เป็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อต้องการทราบแนวความต่าง ๆ ว่าเป็นไปในลักษณะใด ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการทราบ

2.3 แบบประเมินระดับความพึงพอใจ เป็นข้อความให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแสดงความพึงพอใจ 5 ระดับ คือ พอใจมากที่สุด พอใจมาก พอใจปานกลาง พอใจน้อย และพอใจน้อยที่สุด

2. การสร้างเครื่องมือ

ในการทำการศึกษานี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ และแบบสำรวจ ดังนี้

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ รูปแบบ และวิธีการสร้างเครื่องมือ

2. ศึกษารูปแบบการสร้างเครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมแบบสัมภาษณ์แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ
3. สร้างเครื่องมือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ
4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข
5. ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์วิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไข ประกอบด้วย
6. แก้ไขข้อบกพร่องตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง
7. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งจนเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดการดำเนินงานในชุมชนระหว่างเดือนสิงหาคม 2548 ถึง เดือนเมษายน 2549 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นดังนี้

1. ขั้นตอนหารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในขั้นนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากทีมแกนนำ ได้ดำเนินการดังนี้
 - 1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ได้แก่ แผนที่ชุมชน ประวัติชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน
 - 1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในการร่วมกิจกรรมกับชุมชน
 - 1.3 การสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านทัศนคติ และพฤติกรรมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ขั้นการปฏิบัติการตามแผนการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในขั้นนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้ดำเนินการดังนี้
 - 2.1 แบบประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นข้อความให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

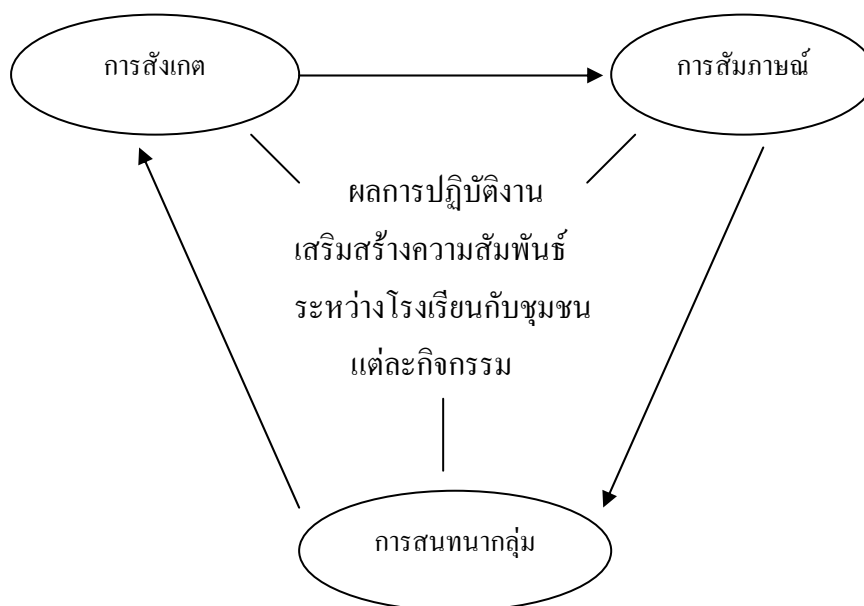
2.2 การสนทนากลุ่ม ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเสริมและอุปสรรคในการดำเนินงานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ดังภาพประกอบ 4 หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ สรุป และอภิปรายผล และเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์

ภาพประกอบ 4 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าทางสถิติต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน